

AVANTAJUL COMPARATIV AL ROMÂNIEI ÎN COMERȚUL MONDIAL ȘI EUROPEAN CU PRODUSE AGROALIMENTARE

Raluca Andreea ION

Academia de Studii Economice din București
Facultatea Economie Agroalimentară și a Mediului
e-mail: raluca.ion@eam.ase.ro

The objective of this paper is the assessment of the revealed comparative advantage for Romanian agro-food products on foreign markets. Economical theory uses Balassa index in order to assess the economic efficiency of foreign trade. This index measures the relative performance of exports, per countries and branches, and it is calculate as ratio between the share of a branch in the total export of the country and the share of the branch in the world exports.

In this paper it is assessed the performance of foreign trade with agro-food products throughout the Balassa index, on European Union market and on the world market. Therefore, databases containing Romanian exports to European Union and to the world and European Union exports and world exports will be used. The conclusions will set up a hierarchy of Romanian sectors in terms of their competitiveness on the foreign markets. The results of the research show that agro-food products export on foreign markets has not comparative advantages for Romania, because the values of the Balassa index are under the value of index 1. Still, for agricultural products the value of this index is closed to the value of index 1.

Keywords: *revealed comparative advantage, competitiveness, Balassa index, agro-food products, foreign trade.*

Aderarea României la Uniunea Europeană la începutul anului 2007 implică angajamente de tip trans-național care aduc profunde schimbări în toate ramurile economiei, printre care și agricultura. Atât în România, cât și în alte țări din Uniunea Europeană, agricultura este un sector important deținând 43% din legislația comunitară și aproape jumătate (40%) din cheltuielile bugetului comunitar.

Relevanța temei studiate în prezenta lucrare rezultă din importanța comerțului cu produse agricole pentru România. Fără schimbul de produse agricole, România nu ar putea să asigure securitatea alimentară a populației din punctul de vedere al structurii rației alimentare (legumele și fructele importate în extrasezon). În plus, exporturile de cereale, animale vii și alte produse agro-alimentare aduc lichidități valutare României.

Studiile anterioare (Havlik, 1996) arată că, în perioada 1989-1995, România a avut dezavantaje comparative în ceea ce privește activitățile de cercetare-

dezvoltare și ramurile economiei care necesită utilizarea intensivă a capitalului, în acea perioadă economia fiind decapitalizată, iar investițiile aproape inexistente, și avantaje comparative în ramurile economice care implică utilizarea intensivă a forței de muncă. Studiul sus-amintit este necesar a fi completat cu date privind exporturile României în perioada 2001-2005.

MATERIAL ȘI METODĂ

În teoria economică există două teze referitoare la avantajul comparativ: teoria lui Ricardo și teoria lui Heckscher-Ohlin. Teoria lui Ricardo (Ricardo, 1959) susține că avantajul comparativ provine din diferențele de tehnologie dintre țări, în timp ce teoria lui Heckscher-Ohlin susține că tehnologiile sunt aceleași în toate țările, dar că avantajul comparativ rezultă din diferențele între costuri, determinate, la rândul lor, de diferențele între prețurile factorilor de producție. În consecință, avantajul comparativ al unei țări este determinat de abundența/raritatea resurselor. Măsurarea avantajului comparativ cu ajutorul teoriei lui Heckscher-Ohlin s-a dovedit a fi un demers dificil, de aceea, economistul Balassa propune o formulă de determinare a acestuia, cu scopul mai mult de a identifica avantajele comparative ale unei țări și mai puțin de a identifica sursa acestui avantaj (Balassa, 1965). Indicele Balassa măsoară performanța relativă a exportului pe țări și sectoare, calculându-se ca raport între ponderea sectorului în exportul mondial și ponderea exportului țării în exportul mondial. Indicele pentru o țară i și un produs j este

$$RCA_{ij} = (X_{ij} / X_{wj}) / (X_{it} / X_{wt}), \text{ în care}$$

X_{ij} = exporturile țării i (w = mondial) pentru produsul j (t = totalul produselor).

Dacă indicele are valoarea mai mare decât 1, țara pentru care se calculează acești indici este specializată în producerea acelui produs sau grupă de produse.

Datele utilizate pentru analiza avantajului comparativ sunt prezentate în tabelele 1-3. În prezentul studiu, sunt calculate avantajul comparativ al exporturilor României pe piața mondială și avantajul comparativ al exporturilor României pe piața Uniunii Europene.

Pentru primul demers, s-a utilizat baza de date a Organizației Mondiale a Comerțului, datele referitoare la exporturile României și exporturile mondiale fiind exprimate în milioane dolari. Exporturile au fost analizate pentru perioada 2001-2005 (tab. 1).

Tabelul 1

Exporturile României pe principalele activități, 2001-2005 (milioane dolari)

Specificare	2001	2002	2003	2004	2005
Produse agricole	840	881	1111	1381	1458
Produse alimentare	424	427	557	714	820
Combustibili și minereuri	1302	1690	1906	2734	4130
Combustibili	707	1101	1144	1588	2961
Manufacturi	9187	11242	14505	19274	21966
Fier și oțel	809	1012	1299	2164	2521
Produse chimice	591	647	844	1289	1591
Produse farmaceutice	21	23	24	30	42
Mașini și echipamente de transport	2262	2944	3793	5573	7035
Echipamente pentru telecomunicații și birou	463	540	567	647	564
Echipamente de birou și pentru procesarea electronică a datelor	80	21	66	57	125

Specificare	2001	2002	2003	2004	2005
Echipamente de telecomunicații	345	491	482	545	389
Circuite integrate și componente electronice	38	28	19	45	49
Produce automatizate	236	339	465	764	1357
Textile	241	310	444	562	673
Îmbrăcăminte	2780	3251	4069	4717	4627
TOTAL	20326	24947	31295	42084	50308

Sursa: World Trade Organisation data base, www.wto.org, Mai, 2007

Exporturile României cu produse agricole și alimentare au crescut în perioada 2001-2005 cu 73%, respectiv cu 93%. De asemenea, au crescut într-un ritm dinamic accentuat exporturile de combustibili, minereuri, produse industriale, fier și oțel, produse chimice, mașini și echipamente de transport, produse automatizate, textile și îmbrăcăminte.

Tabelul 2

Exporturile mondiale pe principalele activități, 2001-2005 (milioane dolari)

Specificare	2001	2002	2003	2004	2005
Produce agricole	553523	587376	683366	788084	851847
Produce alimentare	443886	472629	551496	632191	683343
Combustibili și minereuri	781883	777682	965064	1284052	1748458
Combustibili	604651	601411	760136	994421	1400563
Manufacturi	4521571	4767370	5518726	6650864	7311471
Fier și oțel	132640	144977	183278	270670	318223
Produce chimice	599104	669324	804359	983134	1104066
Produce farmaceutice	132597	166947	204964	247175	271864
Mașini și echipamente de transport	2482687	2571724	2944344	3530276	3851421
Echipamente pentru telecomunicații și birou	840379	850818	958353	1151397	1275111
Echipamente de birou și pentru procesarea electronică a datelor	331616	328124	370401	430384	465010
Echipamente de telecomunicații	268809	273316	309258	390815	464906
Circuite integrate și componente electronice	239953	249379	278694	330198	345195
Produce automatizate	569890	629348	730213	857880	913606
Textile	148318	154424	173727	195378	202966
Îmbrăcăminte	193516	205538	232557	259147	275639
TOTAL	12845023	13450387	15668936	18996066	21483689

Sursa: World Trade Organisation data base, www.wto.org, Mai, 2007

Exporturile mondiale cu produse agricole și alimentare au crescut în perioada 2001-2005 cu 53%, respectiv 54% (tab.2). De asemenea, au crescut într-un ritm accentuat exporturile de combustibili, minereuri, produse industriale, produse chimice și farmaceutice, echipamente etc.

Exporturile României pe piața Uniunii Europene și exporturile Uniunii Europene în lume sunt redate în Tabelul 3, pentru anul 2005. Datele sunt culese din baza de date a Uniunii Europene EUROSTAT.

Tabelul 3

**Exporturile României în Uniunea Europeană și exporturile Uniunii Europene,
2005 (milioane Euro)**

Sectiunea	Valoarea exporturilor României în UE	Valoarea exporturilor UE în lume
Mașini și echipament de transport	4.316	478.928
Produse chimice și derivate	423	163.339
Produse industriale clasificate după material	2.295	133.539
Alte produse industriale	6.285	119.503
Combustibili minerali, lubrifianți și produse derivate	619	38.847
Alimente și animale vii	331	35.126
Materii prime, exceptand combustibilii	351	19.440
Băuturi și tutun	16	16.111
Uleiuri vegetale și animale, grăsimi	20	2.420
Alte mărfuri și tranzacții	649	54.583
Total	15.305	1.061.836

Sursa: EUROSTAT, www.europa.eu, Mai 2007

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Prezentul studiu are ca scop măsurarea avantajului comparativ al exporturilor de produse românești pe piața mondială și pe cea a Uniunii Europene.

Calcularea avantajului comparativ al produselor românești pe piața mondială. Aplicând formula lui Ballasa pentru datele din tabelele 1 și 2, se obțin următorii indici (tab. 4).

Tabelul 4

Indicii Balassa pentru exporturile României pe piețele externe

Specificare	2001	2002	2003	2004	2005
Produse agricole	0,96	0,81	0,81	0,86	0,83
Produse alimentare	0,60	0,49	0,51	0,53	0,53
Combustibili și minereuri	1,05	1,17	0,99	0,90	0,80
Combustibili	0,74	0,99	0,75	0,70	0,58
Manufacturi	1,28	1,27	1,32	1,32	1,35
Fier și oțel	3,85	3,76	3,55	2,91	3,47
Produse chimice	0,62	0,52	0,53	0,52	0,60
Produse farmaceutice	0,10	0,07	0,06	0,06	0,06
Mașini și echipamente de transport	0,58	0,62	0,64	0,65	0,74
Echipamente pentru telecomunicații și birou	0,35	0,34	0,30	0,30	0,26
Echipamente de birou și pentru procesarea electronică a datelor	0,15	0,03	0,09	0,09	0,06
Echipamente de telecomunicații	0,81	0,97	0,78	0,75	0,60
Circuite integrate și componente electronice	0,10	0,06	0,03	0,03	0,07
Produse automatizate	0,26	0,29	0,32	0,33	0,43
Textile	1,03	1,08	1,28	1,38	1,41
Îmbrăcăminte	9,08	8,53	8,76	9,53	8,74
TOTAL (verificare)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00

Sursa: Calculații proprii

În anii 2001 și 2002, România a avut avantaje comparative la exportul combustibililor, produselor manufacturate, fierului și oțelului, textilelor și îmbrăcăminte. Indicii produselor agricole și alimentare sunt subunitari, reflectând dezavantaje comparative la exportul acestor produse. Totuși, valoarea indicelui în cazul produselor agricole este apropiată de 1.

În anii 2003 și 2004, România a avut avantaje comparative la exportul produselor manufacturate, fier și oțel, textile și îmbrăcăminte. Pentru unele produse valoarea indicilor s-a redus, față de anul 2002: pentru combustibili, fier și oțel, echipamente, iar pentru alte produse a crescut: produse agricole, alimentare, manufacturate, mașini și echipamente de transport, textile și îmbrăcăminte.

În anul 2005, România a avut avantaje comparative la exportul produselor manufacturate, fierului și oțelului, textilelor și îmbrăcăminte. Pentru unele produse indicii au crescut, față de anul 2004: produse manufacturate, fier și oțel, produse chimice, mașini și echipamente, produse automatizate, textile și îmbrăcăminte, iar pentru altele au scăzut: produse agricole, echipamente, combustibili.

Ierarhia ramurilor economice din punctul de vedere al competitivității pe piața externă, în anul 2005, este următoarea: îmbrăcăminte, fier și oțel, textile, produse manufacturate, produse agricole, combustibili și minereuri, mașini și echipamente de transport, produse chimice, echipamente de telecomunicații, produse alimentare, produse automatizate etc. Produsele agricole se află în topul primelor 5 produse.

Calcularea avantajului comparativ al produselor românești pe piața Uniunii Europene

Aplicând formula lui Ballasa pentru datele din tabelul 3, se obțin următorii indici (tab. 5).

Tabelul 5

Indicii Balassa pentru exporturile României pe piața Uniunii Europene

Secțiunea	Indicele Balassa (2005)
Mașini și echipamente de transport	0,63
Produse chimice și derivate	0,18
Produse industriale clasificate după material	1,19
Alte produse industriale	3,65
Combustibili minerali, lubrifianți și produse derivate	1,11
Alimente și animale vii	0,65
Materii prime, exceptand combustibilii	1,25
Băuturi și tutun	0,07
Uleiuri vegetale și animale, grăsimi	0,57
Alte mărfuri și tranzacții	0,82
Total (verificare)	1,00

Sursa: Calculații proprii

În relațiile comerciale cu Uniunea Europeană, România are avantaje comparative la exportul produselor industriale, combustibililor minerali, lubrifianților și produselor derivate din acestea și materiilor prime. Pentru acestea, valoarea indicelui Balassa este mai mare decât 1. Indicele pentru produsele alimentare și animalele vii este 0,65, indicele pentru uleiuri vegetale și animale și

grăsimi este de 0,57, iar indicele pentru băuturi și tutun este de doar 0,07. Pentru aceste produse România are dezavantaje comparative în relațiile comerciale cu Uniunea Europeană.

Ierarhia ramurilor economice din punctul de vedere al competitivității pe piața europeană, în anul 2005, este următoarea: produsele industriale, materiile prime, combustibilii minerali, lubrifianții și produsele derivate din acestea.

CONCLUZII

România deține avantaje comparative la exportul pe piața mondială a următoarelor produse: fier și oțel, produse manufacturate, textile și îmbrăcăminte, deoarece pentru aceste produse valoarea indicelui Balassa este superioară indicelui 1. În relațiile comerciale cu Uniunea Europeană, România deține avantaje comparative la exportul materiilor prime, combustibililor, lubrifianților și produselor derivate din acestea, produselor industriale etc., pentru aceste produse valoarea indicelui Balassa fiind superioară indicelui 1.

Exportul de produse agricole și alimentare, atât pe piața mondială în sens larg, cât și pe piața europeană în sens restrâns, nu aduce avantaje comparative României, valorile indicilor calculați conform formulei Balassa fiind inferioari indicelui 1. Totuși, pentru produsele agricole exportate pe piața mondială, valoarea acestui indice este apropiată de indicele 1 (0,83 în 2005, chiar 0,96 în 2001), agricultura fiind în top-ul ierarhiei ramurilor economice clasificate din punctul de vedere al competitivității pe piețele externe.

BIBLIOGRAFIE

1. Balassa, B., 1965 – *Trade liberalization and revealed comparative advantage*, The Manchester School of Economic and Social Sciences.
2. Havlik, P., 1996 – *Export competitiveness of Central and Eastern Europe*, www.ecsocman.edu.ru/images/pubs, Mai 2007.
3. Ion, Raluca, Andreea, 2006 – *Politica comercială și comerțul exterior cu produse agroalimentare*, Vol. Agricultura României sub impactul Politicii Agricole Comune, Editura CERES, București.
4. Ricardo, D., 1959 – *Despre principiile economiei politice și impunerii*, în *Opere alese*, vol.1, Editura Academiei Române.
5. *Recensământul General Agricol*, Institutul Național de Statistică
6. EUROSTAT, Mai 2007
7. World Trade Organisation data base, Mai 2007